

Brüsszel nem Moszkva

Interjú Csaba László közgazdással

Közismert, hogy január elsejétől félévig Magyarország az Európai Unió soros elnöke. Hogy ez mit jelent a gyakorlatban, arról kevesebbet tudunk. Csaba László közgazdász, a Közép-európai Egyetem (CEU) professzora válaszolt kérdéseinkre. Fogalmazása szerint az európai integráció az első pillanattól kezdve „keresztény projekt”.

Magyarország soros európai uniós elnöksége nem azt jelenti, hogy mi vagyunk az unió. Hanem azt, hogy kezdeményezési lehetőségünk van, föl tudunk vetni olyan kérdéseket, amelyeket egyébként nem. Magyar szempontból különösen fontos a Duna-stratégia, mert ez a térségközlekedési, kulturális, politikai és történelmi egybetartozását jelenti. A másik, legalább ilyen fontos kérdés az energiabiztonság. A harmadik a Balkán ügye. Erről hajlamosak vagyunk megfeledkezni, mert kényelmetlen, hogy a Balkánt feszítő kérdésekre eddig nem találtunk válaszokat. Végül negyedikként itt van a szomszédsági stratégia, amelynek szomszédságpolitika a hivatalos neve. Ezek a területeken a magyar érdek nagyon egyértelmű. Az elnökség alkalmat ad olyan magyar érdekek megfogalmazására, olyan kezdeményezésekre, amelyek mögé a szomszéd államok is fel tudnak sorakozni, az unió nagyobbik része, tizennégy-tizennyolc-húsz ország is a huszonhétből. Nem megkérdezzük, hogy mit ad Európa nekünk, hanem megmutatjuk, hogy mi igenis tudunk adni valakit. Nem is keveset.

Ha olyan kezdeményezéseket, témákat viszünk előre, amelyek mások érdekét is megjelenítik, közös célokat szolgálnak, hitele lesz a szavunknak. Ha adott esetben fel kell lépni, például a kárpátaljai magyar iskolák ügyében vagy a szlovák nyelvtörvény kapcsán, nagyobb lesz a súlya a megszólalásunknak. Az Európai Unió soros elnöksége kiváló lehetőség. Mai ismereteink szerint legközelebb 2025-ben lesz lehetőségünk arra, hogy a számunkra fontos érdekeket hasonló módon érvényesíthessük. Emiatt ez a mostani egészen egyedülálló történelmi lehetőség. Erről beszélni kell, ez nekünk nagyon fontos, ezzel élnünk kell.

A gazdasági válság hullámverése hatással lehet az elnökségünkre?

— Az élet mindig bonyolultabb, mint az elvek. Az unióban mostanában hajlamosak arról vizionálni, hogy néhány ország pénzügyi válsága mindent maga alá söpör. Nagyon fontos az euró stabilitásának megőrzése. Emiatt veszélyesnek tartom azt a hisztérikus nyomást, ami az elektronikus médiából, a napi politikából, a szenzációhajhászásból árad, és meghatározza az uniós vezetők tanácskozásait. Nem árt emlékeztetni arra, hogy Európa akkor haladt előre, amikor a vezetőket a mindig meglévő napi gondokon túl mutatókérdések is foglalkoztatták. Az Adenauer- vagy akár a Mitterand-korszak arról volt nevezetes, hogy bár voltak napi gondok— az európai újjáépítés vagy a strukturális válság —, azért az emberek problémáival is tudtak foglalkozni. Ezért mondom: van reményünk és esélyünk nekünk, magyaroknak, hogy távlatos gondolatokat képviselve sikeresek legyünk. Bízom abban, hogy akkor végre tudni fognak arról: van egy ország, amelynek Magyarország a neve, ugyanúgy, ahogy kicsinységükben rejlő nagyságuk ellenére Hollandiáról vagy Dániáról tudják, hogy jó országok. Magyarország is felkerülhet tehát Európa térképére. Az elnökségünket meghatározó

négy nagy témakörben az a közös, hogy mindegyik megoldása egyben a következő évtized feladata is, ezért fontos első sorban ezekkel foglalkozni. Nem szabad engedni, hogy a pénzügyi válság körülötti hisztéria olyan mértékben uralja a napirendet, mint a mostani nyilatkozatok némelyikében.

Mi jellemzi ma az Európai Unióhelyzetét?

— Az Európai Unió ma a félig üres, félig tele pohár képével írható le. Félig teli a pohár, amennyiben azt mondhatjuk, hogy túl vagyunk a gazdasági válságon, az európai gazdaságok túlnyomó része növekszik, a munkanélküliség olyan országokban is csökken, ahol eddig nem; Németország, Lengyelország mutatói is javulnak. A pénzügyi integráció egészében sikeresnek bizonyult, mert sem infláció, sem defláció nem alakult ki. Az euró övezet a tagállamok számára biztonságot jelent a külső megrázkódtatásokkal szemben. Elfogadták az EU új tízéves tervét, amely nem közhely gyűjtemény, hanem értelmes gondolatokat fogalmaz meg.

„Az unióban honos családbarát foglalkoztatásról, környezetbarát technológiákról és gyermekbarát társadalomról soha nem állítottam, hogy értékmentesek”

A legfontosabb ebből az, hogy olyan növekedésre van szükség, ami a legtöbb embert a gazdálkodás és a társadaloméletének részesévé teszi. Ez összhangban van a katolikus egyháztársadalmi tanításával, és konkrét ötleteket ad arra, hogy értelmes, jó munkára tudjuk fogni az embereket, különösen a fiatalokat. És ami nagyon izgalmas: a hatvan év fölöttieket. Jelentős dolog, hogy egy szekuláris szervezet olyan szempontokat jelenít meg stratégiájában, amelyekről korábban azt szokták mondani: papolás. Értékrendi kérdéseket fogalmaz meg. Azt, hogy nem pusztán munkát, hanem értelmes munkát kell adni, és nemcsak a fiataloknak, hanem az idősebbeknek is. Abba az irányba visz, hogy a teljes ember teljes életét vegyük alapul.

És ha pesszimistábban közelítjük meg a kérdést?

— Kevésbé jó, ha a poharat félig üresnek látjuk. Ennek

lényege a következő mozzanatokban foglalható össze. Az EU polgárainak többsége elidegenedett az uniótól; a középkorú és az idősebb nemzedékben még volt Európa-pártiság, egyfajta pátosszal, érzelmi töltéssel. Annak, hogy mi most a németekkel, olaszokkal, portugálokkal csinálunk valamit, önmagában véve is volt értéke. Ez a fiatal nemzedékekből

szinte eltűnt, ami ellentmondás, mert nekik több a lehetőségük a szabad mozgásra, a külföldi munkavállalásra, tanulásra, mint nekünk volt. A másik nagy probléma a magas munkanélküliség: tíz százalékkörüli Európában, tizenegy Magyarországon. Az elfogadható mérték három százalék körüli lenne. A mostani helyzet mindenki számára rossz. A harmadik probléma az, hogy az unióintézményei láthatóan igen lassan működnek, nem nagyon tudnak reagálni a válsághelyzetekre. Az új megoldások sok esetben rögtönzöttek, egyáltalán nem törődnek a holnappal. Keresztény emberek számára nyilvánvalóan értékrendi kérdés, hogy a *carpe diem*, az élj a mának a gazdaságpolitikában, a válságellenes politikában sem lehet

követendő példa. Véleményem szerint vissza kell térni a fegyelmezett államháztartási politikához, az adósságok mérsékléséhez, az árstabilitáshoz, a költségek kiegyensúlyozásához. Ezt persze könnyű elmondani, de nagyon nehéz megcsinálni.

Mi ma az EU szerepe a világgazdaságban?

— Az EU a világmásodik legnagyobb gazdasági hatalma az USA után, ezt a pozícióját belátható időn belül nem fogja elveszíteni. Az igaz, hogy a vas-, acél- és textiltermelésben Kína túl fog minket szárnyalni, de az innovációban, a pénzügyek területén, a szolgáltatásokban biztosan nem. Minden ellenkező híresztelés ellenére az európai szociális modell életképesnek bizonyult. Nálunk olyan növekedési modell jellemző, amely alapvetően és a világ egészét tekintve a megosztott növekedés megjelenítője, vagyis ha növekszik a gazdaság, viszonylag sok mindenkinek jut belőle. Nincs szélsőséges egyenlőtlenség, mint Kínában vagy az USA-ban. Jó az, hogy az EU-ban kialakult rendszerek válságtűrőnek bizonyultak az elmúlt három-négy évben. Nálunk nincs az a fajta tömeges elszegényedés, az a sokféle feszültség, ami a világ más részein. Nem pusztítjuk a környezetünket válság idején sem. Nem szüntetjük meg a társadalmi összetartozás intézményeit, ez példa értékű. Ugyanakkor európai polgárként nem örülök a relatív pozícióvesztésnek. Ha eltekintünk néhány csúcsteljesítménytől, amilyen például az Airbus, akkor azt látjuk, hogy a nagy technológiai áttörések, különösen az emberek mindennapi életét meghatározó technológiában, mind a tengerentúlról jönnek. Ez nem biztató távlat. Jó lenne, ha az innovációba jobban be tudnánk kapcsolódni.

Sokaknak eszükbe jut a túlzott központosítás réme.

— Brüsszel nem Moszkva, ezt azért fontos tudni. A brüsszeli bürokráciában kevesebb embert foglalkoztatnak, mint egy München nagyságú városban. Csak mítosz, hogy európai bürokraták erőszakolják rá akarataikat az európai polgárokra. Ebben a szerkezetben az a feladatunk, hogy mi magunk, saját erőforrásból tegyünk ezeken a területeken: környezetvédelem, foglalkoztatás, a fiatalok helyzete, társadalmi integráció és innovativitás, az utóbbi egyet jelent a családi vállalkozások fejlesztésével.

Európa kulturális hagyományai lehetnek-e bármilyen hatással a gazdaságra?

— Egyrészt leíró értelemben vannak hatással, másrészt a jövő technológiai tekintetében; abban, hogy mi energiatakarékos, környezetbarát, emberbarát technológiákban gondolkodunk. Ez a keresztény értékrendből adódó normatív követelmény. Nem fogadhatjuk el, ha a cégeket kizárólag a vagyonszerzés, a profit hajtja, s ennek mindent alárendelnek. Ezek a szélesebb összefüggések az európai kultúrából adódnak; nem mindig érthetőek, sokan nem is értik őket. Az a véleményem — sok mindenkivel ellentétben —, hogy Kína nem modell Európa számára. Mi vagyunk a modell az ő számukra. Ha versenyben állunk egymással, akkor érdemes hatékonysági, versenyképességi veszteségeket is vállalni annak érdekében, hogy érvényesüljön ez a bizonyos, kultúra által tételezett magatartásminta: értékeljük a szabadidőt, fontosnak tartjuk, hogy az emberek a családjukkal, a gyerekeikkel együtt legyenek. Nekünk, európaiaknak a család legyen az alap, a legfontosabb alap. Nem akarjuk

minimálni, leszorítani a béreket, mert azt gondoljuk, hogy az emberséges bér egyfelől régi bibliai követelmény, másfelől pedig a gazdaság húzóereje, ami vásárló erőként megjelenik.

Beszélhetünk-e erkölcsi mozgatórugókról az EU működését illetően?

— Igen, a legnagyobb mértékben. Az európai integráció távlati címváltás című tanulmányomban megpróbáltam kifejtetni, hogy az európai integráció az első pillanattól kezdve idealisztikus, egészen konkrétan keresztény projekt. Amit minden mozzanatában be lehet mutatni. Kezdődik azzal, hogy a halálos ellenségek kiengesztelődnek — német-francia megbékélés —, folytatódik azzal, hogy ez nem marad az ünnepi nyilatkozatok szintjén, hanem a gazdaság és a hétköznapi élet minden szintjén ott van. Az unióban honos családbarát foglalkoztatásról, környezetbarát technológiákról és gyermekbarát társadalomról soha nem állítottam, hogy értékmentesek. Eljött az ideje annak, hogy ne szégyenkezzünk azon, hogy értéktelen álláspontot képviselünk. Mi vállaljuk azt, hogy a munkavállaló nem egyszerűen bérköltség, hogy a női hivatást, beleértve a gyerekeket, el kell ismerni társadalmilag hasznos tevékenységnek. Igen, nekünk, európai népeknek ezeket az értékeket és elveket célszerű követnünk, hiszen mondjuk a szomszédunkkal való megbékélés lelkülete teszi majd lehetővé, hogy a meglévő infrastruktúrát és gazdasági előnyöket konkrét módon kihasználjuk — ne pedig az általános erők szintjén maradjon az a regionalizmus, ami az EU mozgatórugója. Nincs olyan területe az EU-nak, ahol ne lennének elvi kérdések. Olyan példát mondok, amit nemigen szoktak. Az árstabilitás erkölcsi kérdés. Miért? Azért, mert az infláció a szegények adója. Keresztény alapon csak az árstabilitás szempontját lehet elfogadni, az inflációval való játszadozást, a viszonylag magasabb árszínvonal pártolását semmiképpen sem. Ezért gondolom úgy, hogy az EU egyik alapintézménye a közös valuta, amely az árstabilitás biztosítója és megnyilvánulása. Erkölcsi érték is. Nekünk persze gazdaságilag is nagyon fontos, de erkölcsi értelemben is árstabilitást hozna — az országnak általában, a szegények számára pedig konkrétan —, ha nem lehetne őket többé inflációval kizsebelni. Emiatt úgy vélem, hogy nincsen olyan terület, ahol az erkölcsi szempontok az unióban ne jelennének meg. Hogy ez aztán mindig kellő mértékben érvényesül-e, arra igen bonyolult lenne válaszolni.

Dippold Pál

Fotó: Bókay László